

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Георги Л. Георгиев
ръководител катедра „Туризм“ при Стопански факултет
на ЮЗУ “ Неофит Рилски” – гр. Благоевград

Относно: дисертационният труд на Антоанета Миликина, докторант към катедра “География, екология и опазване на екосистемите” при Природо-математически факултет (ПМФ) на ЮЗУ “ Неофит Рилски” – гр. Благоевград

на тема:

„Екологични въздействия на туризма в национален парк “Пирин”
с научен ръководител проф. д-р Николина Попова

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”
по научна специалност „Екология и опазване на екосистемите”.

Рецензията е базирана по изискване на ЗРАСРБ (чл.2, ал.2, т.1; чл.5, ал.1; чл.6, ал.1; чл.10, ал.1), Правилник за неговото приложение (чл.24; чл.25; чл.27, ал.1,2; чл.32, ал.1) и Вътрешни правила за развитие на Академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски” (чл.53, ал.1,2; чл.54, ал.1,2,3,4).

I. Общо представяне на докторанта и материалите по процедурата.

Докторантът Антоанета Миликина завършва средното си образование през 1996 година в гр. Сандански в ПГ „Яне Сандански”.

През 2001 година се дипломира с научно-образователна степен „Бакалавър” по специалност География и придобива професионална квалификация „Учител по география”.

От 1.VI.2003 година е зачислена за редовен докторант към катедра “География, екология и опазване на околната среда” при Природо-математически факултет (ПМФ) на ЮЗУ “ Неофит Рилски” – гр. Благоевград.

За периода 1.I.2007 г. – 1.I.2009 г. прекъсва докторантурата по уважителни причини (майчинство).

От юни 2009 г е отчислена с право на защита.

Владее писмено и говоримо английски език и говоримо руски език.

Настоящата процедура и представените документи са в съответствие с изискванията за представяне на дисертационен труд.

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертационния труд. Докторантът представя три рецензирани публикации на английски език, отпечатани в Годишниците на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (2010 г) и Югозападния университет „Неофит Рилски“ (2009, 2011 г). Всички публикации съдържат достатъчна степен на основните текстове от дисертационния труд и му придават публичност.

II. Обща характеристика на дисертацията.

Дисертационният труд съдържа основен текст в обем 165 стр., списък на използваните литературни източници в обем 17 стр. със 303 заглавия, в т.ч. 187 на кирилица, 81 на латиница и 35 интернет адреса; 13 приложения (2 текстови, 4 карти и 34 таблични); речник на използваните термини и понятия; списък на използваните съкращения. В основния текст са включени 3 схеми, 15 таблици и 36 фигури.

Темата е актуална по следните съображения: значителният социален, икономически и екологичен натиск, който интензивното туристическо развитие в прилежащите части на национален парк «Пирин» оказва върху природните системи; нарастващото значение на алтернативните форми и видове на туризма и най-вече екологичният туризъм в пределите на националния парк; необходимостта от прилагането на система за туристически мониторинг, базирана на регулярно провеждане на цялостни изследвания за установяване на ефектите на екологичния туризъм върху защитените територии, с цел съхраняването им и постигането на устойчивост на туристическото развитие и конкурентна способност на туристическия продукт.

Целта, обектът и предметът на изследването са ясно формулирани и обосновани в увода. Въз основа на това са формулирани конкретни изследователски задачи, чието изпълнение осигурява постигането на целта на изследването и задава неговата структура. По-конкретно целта е: разкриване, анализ и оценка на екологичните въздействия на туризма върху природната среда на НП “Пирин”, в пределите на територията, предназначена за рекреационно -туристическо използване .

Дисертационният труд е структуриран в увод, 4 глави и заключение. Общата структура е логична и осигурява последователно и изчерпателно представяне на резултатите:

- уводът обосновава актуалността на изследването и очертава неговата цел, обект, предмет и съответстващите изследователски задачи;
- глава 1 очертава методологичната рамка на изследването и разглежда релевантни на темата теоретични постановки и въпроси;
- глава 2 анализира системата за екологичен мониторинг в националните паркове в Р. България и мястото, което заема в нея мониторингът на туристическия поток;
- глава 3 представя възможностите и условията за развитие на туризъм и рекреация в НП «Пирин».
- глава 4 представя резултатите от анкетните проучвания;
- заключението обобщава основните изводи и очертава главните насоки за усъвършенстване на мониторинга на туристическите въздействия в национален парк «Пирин».

На най-високо ниво съдържателният обхват на разработката съответства на целта и задачите. Интерпретацията е подчинена на целта и задачите.

Първа глава въвежда в необходимата степен на детайлност в теоретичните основи на изследването, разглеждайки последователно същността и особеностите на устойчивото туристическо развитие, мониторинга на туристическото развитие и управлението на въздействията на туризма върху природната среда. Налице е ясно разбиране за същността на устойчивото туристическо развитие. Отделено е необходимото внимание и е разкрита връзката между устойчиво туристическо развитие, управлението на устойчивото развитие и оценката на въздействията върху околната среда (ОВОС) като основа за емпиричното проучване и въведение към по-нататъшното изложение. Доста подробно са разгледани въпросите, свързани с класификацията на въздействията, както и на въздействията на туризма върху физическата среда и върху защитените територии.

Тази глава представлява обобщено представяне на релевантна и актуална за целите на дисертацията и на емпиричното проучване теоретична информация.

Втора глава разглежда системата за екологичен мониторинг в Национален парк «Пирин», с подчертана детайлност по отношение на съставляващите я елементи. Има място и за оценка на ефективността на системата за

екомониторинг като осигуряваща част от необходимата информация за оценка на ефективността на Плана за управление на Национален парк "Пирин".

Трета глава представя систематизирана информация относно основните и допълнителни туристически услуги и видовете туризъм, които се развиват в обхвата на защитената територия и общините, граничещи с нея.

Четвърта глава представя основните резултати от собствено емпирично проучване на отношенията и оценките на експертите от парковата администрация и туристите към туристическите въздействия в националния парк. Представени са доста детайлно резултатите от проучването на двете групи анкетирани субекти по отношение на редица видове екологични нарушения. Събраната по структуриран начин емпирична информация представлява «снимка» на състоянието на природната среда, на основните негативни въздействия на туризма върху природата на парка, каквато не ми е известно да е налична в България.

Теоретико-методологичната основа на изследването, представена в първа глава, е концепцията на устойчивото туристическо развитие, с фокус върху въздействията на туризма. Отделено е необходимото внимание на различните видове въздействия, тяхната класификация като особен акцент се поставя върху екологичните въздействия на туризма в природните защитени територии и системата за екологичен мониторинг в защитените територии в България. Разгледан е инструментариумът за управление на въздействията на туризма върху защитената природна среда, но интерпретацията му не е достатъчно силно обвързана с нормативната рамка в тази сфера. Това би засилило практическата стойност на изследването.

Заклучението представя обобщено основните изводи от проучването с акцент върху изводите от анкетното проучване. В съответствие с основните изводи са направени препоръки.

III. Постижения и приноси моменти.

По мое мнение **приносите** на дисертационния труд са:

- Актуалността на темата е логично и последователно обоснована от докторантката.
- Възприета е комплексна методика на проучване, включваща както традиционни частни и общо научни методи за проучване на туризма, така и

качествени методи, съответстващи на предмета на изследване - проучване с цел измерване на отношения, мотивации, възприятия и интереси.

- Чрез прилагането на анкетния метод, докторантката осигурява необходимите научни резултати, изпълнението на задачите и постигането на целта на изследването. Чрез адаптиране на използвани в чуждестранни проучвания анкети, предназначени за изследване на управлението на екологичните въздействия на туризма в защитените територии, докторантката допринася за усъвършенстване на системата за туристически мониторинг в национален парк «Пирин».
- Налице е методически принос, доколкото двата използвани въпросника са собствена разработка в по-голямата си част и/или включват адаптирани за целите на настоящето проучване въпроси. Нивото на въпросниците е много добро. Емпиричната информация, събрана чрез анкетните карти представлява база за сравнение с резултатите от бъдещи проучвания, а така също и за проследяване на тенденции.
- Обобщаване и систематизирано представяне на информация за системата за екологичен мониторинг в националните паркове като инструмент за прилагане на концепцията за устойчиво развитие в туризма и по-специално в защитените територии;

IV. Пропуски и грешки.

При разработването на дисертационния труд докторантката Антоанета Миликина е допуснала следните пропуски и грешки:

- В някои случаи изложението е излишно подробно, например при разглеждането на системата за екологичен мониторинг в Национален парк «Пирин» по отношение на отделните компоненти.
- В първа глава може да се отбележи като пропуск недостатъчното практическо обвързване на действащото законодателство и политиките по прилагане на системата за мониторинг на туристическите въздействия в защитените територии в България.
- Основната слабост на втора глава е свързана с липсата на практически ориентирана интерпретация на мониторинга на туристическия поток по отношение на прилагането на индикатори за наблюдение, информационното им осигуряване и други методически въпроси, тясно свързани с предмета и задачите на

проучването. Пропуснат е важен въпрос, свързан с въздействията на туризма върху природните системи, а именно въпросът за «поемната» способност – пропускът е компенсиран в методическия подход към изследването, чрез включването му в анкетите.

- Основните слабости в четвърта глава са свързани с представянето на места на резултатите описателно, докато на други места са интерпретирани критично.
- По-отчетливо следва да се очертаят основните проблеми от методическо естество, отнасящи се до усъвършенстването на системата за екологичен мониторинг в Национален парк «Пирин». Препоръчително е и ясно да се посочат отговорностите на различните субекти на туристическото развитие при прилагането на системата за екологичен мониторинг в Национален парк «Пирин».
- В някои случаи библиографското описание на източниците не е напълно завършено. Препоръчително е изготвянето на списък на фигурите, таблиците и приложенията към съдържанието.

V. Заключение

Представеният от докторанта Антоанета Миликина дисертационен труд на тема «Екологични въздействия на туризма в НП «Пирин», е разработен на много добро теоретично, методично, смислово и стилово равнище. Прави добро впечатление способността на автора да използва добър логичен апарат, съобразен с предмета и обекта на изследването, да поддържа добра логическа обвързаност между целеполагането и изследователски стъпки, както в теоритичен, така и в методичен план.

Дисертационният труд представя своя автор Антоанета Миликина като млад изследовател, който се отнася отговорно към научната работа, притежава качества, които гарантират постигането на смислови и значими резултати.

Оценявайки положително представения за рецензиране дисертационен труд на тема «Екологични въздействия на туризма в НП «Пирин», с пълна убеденост предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят образователната и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Екология и опазване на екосистемите“ на докторантката Антоанета Миликина.

08.10.2012 год.

Благоевград

РЕЦЕНЗЕНТ:

/проф. д-р Георги Л. Георгиев/